

הזמ"ב הק' עם ביאור מעשה השם

נערך מתוך השיעורים בספרה"ק רמב"ן,
הנמסרים מדי שבת בשבתו

פרשת ראה

כוונת הכתוב 'לשכנו תדרשו'

כִּי אִם אֶל הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר וּבַחֲרָה ה' אֱלֹהֵיכֶם מִזֶּבֶל שְׂבִיטֵיכֶם לְשֹׂמֵי אֶת שְׁמוֹ שָׁם לְשַׁכְנֵנוּ תִדְרְשׁוּ וּבָאתָ שְׁמָהּ: (פרק יב פסוק ה)
ומעם לשכנו תדרשו. שחלכו מארץ מחקקים ומשאלו אנה דרך בית השם, ותאמרו איש אל רעהו 'לכו ונעלה אל הר ה' אל בית אלהי יעקב' (ישעיהו נ ג), כלשון 'ליון ישאלו דרך הנה פניהם' (ירמיהו נ ה) וכו'.^א

מעשה חשב

^א כוונת רבינו לבאר הלשון 'תדרשו', מה צריכים לדרוש. ע"ז מפרש שישאלו זה לזה איה הדרך להגיע לבית המקדש. ויאמרו איש אל רעהו 'לכו ונעלה אל הר ה'.' ואפ"ל כוונתו שאפילו כשיודעים את הדרך, מ"מ מצוה לדרוש מאחרים, היכן הדרך למקום המקדש, כדי שיאמרו להם 'לכו ונעלה אל הר ה'.' [דהיינו שלא יעלה לבדו אלא לעורר את כל בני ישראל לעלות אתו].

*

ביאור הכתוב 'מעשרתיכם ותרומת ידכם'

והבאתם שְׁמָה עֲלֵתֵיכֶם וְזִבְחֵיכֶם וְאֵת מַעֲשֵׂרְתֵיכֶם וְאֵת תְּרוּמַת יְדֵיכֶם וְנִדְרֵיכֶם וְנִדְבָתֵיכֶם וּבְכֹרֹת בְּקִרְבְּכֶם וְצֹאנְכֶם: (שם פסוק ו)

מעשרתיכם. מעשר בהמה ומעשר שני לאכול לפני מן המחילה. ואת תרומת ידכם, אלו הזכורים שנאמר בהם (להלן כו ז) ולקח הכהן הטנא מידך לשון רש"י מדברי רבותינו (ספרי יב).^א

ועל דרך הפשט, יזכיר הכתוב העולות והזבחים שחייב לאוכלם שם במחילה לפני ה', והזכיר גם כן שיביא שם המעשר והתרומה, שיתן אותם לכהנים וללוויים משרתי המקדש, וישמחו גם הם עמכם ועם בתיכם.^ב וכו'. ועם "תרומת ידכם", מפני שהתרומה לא נתנה בה תורה שיעור, אבל היא כמשך תרים ידו וכו'.

ואני סובר בפשוטו של מקרא זה, כי "תרומת ידכם" מה שירים איש לה' מכספו ומזהבו לעשות אותו קרבן עולה או זבח. והזכיר בקרבן שלשת מינים ה'נדרים' אשר הם עלי קרבן שור או כשב או עז. ו'הנדבה' אשר יאמר בצור ושה הרי זה עולה ואביא אותה למקדש. וה'תרומה' אשר ירים מכל אשר לו כסף או זהב, או שהביא בהמתו חולין לעזרה ויאמר לכהנים הרי זו מילי לשם.^ג

מעשה חשב

^א רש"י מפרש 'מעשרותיכם', היינו מעשר בהמה ומעשר שני. 'תרומת ידכם', אלו הבכורים. דאין לפרשם כפשוטם שקאי על תרומות ומעשרות, שהרי תרומות ומעשרות אין צריך לאכלם דווקא בירושלים. אבל מעשר בהמה צריך להקריבה ע"ג המזבח. מעשר שני צריך לאכול לפני החומה. וכן הבכורים צריכים להביא לירושלים.

^ב רבינו מבאר על דרך הפשט כוונת הכתוב 'מעשרתיכם ואת תרומת ידכם', על 'כל' התרומות והמעשרות, שיש להביאם לירושלים, אף שאינם חובת אכילה בירושלים דווקא, והטעם כדי שיתנו אותם לכהנים וללוויים משרתי השם.

^ג כוונת רבינו לבאר, דבשלמא לשיטת רש"י ד'תרומת ידכם', היינו בכורים, א"ש הלשון תרומת ידכם', דבבכורים כתיב ולקח הכהן הטנא מידך, אבל לפירוש רבינו דכוונת הכתוב על כל התרומות, קשה למה כתיב תרומת ידכם', ולא תרומות סתם. לכן מפרש מכיון שתרומה לא נתנה בה שיעור, והרי כל אחד מפריש כפי אשר תרום ידו, ולכן נקרא תרומת ידכם'.

^ד חידוש גדול קמ"ל כאן, דיכול אדם להביא בהמה חולין בעזרה, בלא שיקדישו לשם קרבן מסויים, והכהנים יהליטו בעצמם איזה קרבן להקריבו. כמו שמוצאנו כשאדם מקדיש 'דמים' לבדק הבית, כדי שיוכלו לתקן מה שצריכים לתקן, ואינו אומר על מה ישתמשו בדמים שלו, ה"נ בקדושת 'הגוף', דהיינו שיוכל להביא בהמה ע"ד שהכהנים יהליטו איזה קרבן להקריבו.

*

כִּי יִרְחִיב־ה' אֱלֹקֶיךָ אֶת גְּבוּלֶיךָ פֶּאֶשֶׁר דִּבֶּר לְךָ וְאִמְרַת אֲכָלָה בְּשֵׁר כִּי תִאֲחָז נַפְשְׁךָ לְאָכֹל בְּשֵׁר כָּבֵל אֶת נַפְשְׁךָ תֹאכֵל
בְּשֵׁר: (שם פסוק ב)

כי ירחיב ה' אלקיך את גבולך. אין טעם הרחבה זאת כלותה שיאמר (להלן יט ט) ואם ירחיב ה' אלקיך את גבולך ויספת לך עוד שלש ערים על השלש האלה, שאם כן לא היה צורך מותר בזואם לארץ. אבל שם (להלן יט ט) נאמר כי ירחיב ה' אלקיך את הגוים אשר ה' אלקיך נותן לך את ארצם, והם שבעה הגוים שזוכר בכל מקום, ואז נדליל שלש ערים, וכן עשה יהושע (יהושע ט) ואח"כ אמר, כי ירחיב ה' אלקיך את גבולך כאשר נשבע לאבותיך, וזה ירמוז לעשרה עממין שנתנו לאברהם. אבל כאן אמר "כאשר דבר לך", והם הגוים האלה אשר ה' אלקיך נותן לך את ארצם, כי מיד לאחר שכבשו וחלקו הותר להם צדק תאוה*.

מעשה חשב

* דעת רבינו שלא הותר בשר תאוה 'מיד' כשנכנסו לארץ ישראל, רק אחר ארבעה עשרה שנה שכבשו וחלקו הותר להם בשר תאוה. ואפ"ל טעם הדבר שרבינו לשיטתו לקמן שמבאר הכתוב הנותן טעם שהתירו בשר תאוה 'כי ירחק ממך המקום' ולא יוכלו לבוא ולעשות שלמים כל יום. שאין הכוונה שבשר תאוה יהיה מותר רק כשהמקום יהיה רחוק, דא"כ תושבי ירושלים יהיו אסורים בבשר תאוה. רק כוונת הכתוב הוא על הזמן שהקב"ה ירחיב את גבולכם ולא ישבו כולם סביב המשכן כמו שהיה במדבר, אז יהא מותר בשר חולין. א"כ אפשר לומר דמכיון שאותן ארבעה עשרה שנה של כיבוש וחילוק היה מותר הבמות, א"כ לא שייך טעם ההיתר 'כי ירחק ממך המקום', הרי כל אחד היה יכול לבנות במה ולהקריב עליה קרבנות. רק אחרי ארבעה עשרה שנה של כיבוש וחילוק שאז בנו משכן שילה, ונאסרו הבמות, לכן על אותה זמן הותר בשר תאוה ודו"ק.

*

שֵׁשֶׁת יָמִים תֹּאכֵל מִצֹּזֹת וּבְיָוִם הַשְּׁבִיעִי עֲצַרְתָּ לָהּ אֱלֹקֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה מְלָאכָה: (דברים פרק מז פסוק ח)

... והרפיף 'ביום השביעי עצרת'. וטעמו ששש ימים תאכל מלאת והשביעי עוד עליהם ענרת. והטעם, שיהיו עוד נענרים לפניו לאכול המלאת. ובעבור שאמר 'ענרת' היא, ויהיה במשמע להיות נענר על אכילת מלאת כלל כימים אשר לפניו, הולך להזהיר שלא תעשה מלאכה וכו'*.
מעשה חשב

מעשה חשב

* רש"י מפרש (באופן א) 'ביום השביעי עצרת וגו'', היינו עצירת מלאכה. אמנם רבינו מפרש כוונת הכתוב 'ששת ימים תאכל מצות, וביום השביעי עצרת', שגם ביום השביעי עדיין נעצרים לפניו באכילת מצות.

ואפשר לומר דרש"י לשיטתו ורבינו לשיטתו, בהקדם דברי החת"ם (שם) המבאר דברי רבינו מאי טעמא נעשה שביעי של פסח מפל לענין אכילת מצה להששה ימים, ומהיכי תיתי לחלק ביניהם. ותירץ שיש ב' טעמים לאכילת מצה. א שהרי הוא לחם עוני, ומזכיר העיניו שבמצרים. ב. מטעם הפזון כי גורשו ולא הספיק בצקם להחמיץ. והנה בכל ששת הימים המה נמשכו אחר תחילת הגירושין שגורשו ממצרים, משא"כ יום השביעי נהפוך הוא שהמצרים רדפו אחריהם ורצו להחזירם למצרים, ונתבטל טעם החפזון. ומ"מ יש זכר לעוני ועינוי. ויען כי שביתה ממלאכה היא זכר לחירות מעבדות במצרים, ומצה בשביעי היא רק זכר לעבודה ולא לחירות, ע"כ הוה כתרתי דסתי אהדדי, ע"כ אמר עצרת למצה, ואפ"ה לא תעשה מלאכה, עכתו"ד החת"ם.

העולה מן האימורין בביאור דעת רבינו, דששת ימי פסח המצה מרמז על חירות, כי גרשו ממצרים ולא הספיקו בציקם להחמיץ. ואפשר לומר דרבינו לשיטתו למש"כ לבאר הכתוב (שמות יד ט) 'זיגד למלך מצרים כי ברח העם', מה היה הסימן שברח העם, וכן מה הטעם שכתוב שם (שם פסוק ח) 'זבני ישראל יוצאים ביד רמה' וז"ל 'שעשו להם דגל ונס להתנוסס, ויצאים בשמחה ובשירים בתוף ובכנור כדמות הנגאלים מעבדות, לא כעבדים העתידיים לשוב לעבדותם, וכל זה הגד לו'. הרי לנו לפי רבינו שהסימן שיוצאו לחירות, ולא ע"מ להחזיר משום שעשו להם דגל, ויצאו בשמחה בשירים בתוף וכנור, וסימן זה היה כל הששת ימים, בין כימים שהלכו והתקדמו לים סוף, ובין בזמן שנאמר להם 'ישבו ויחזרו על פי החירות', דאע"פ שאז חזרו וישבו על פי החירות, דלא עצם ההליכה היה הסימן של חירות, אלא השמחה השירים בתוף וכנור. ובוה א"ש שהששת ימים מרמז על ענין החירות.

אמנם לפירש רש"י (שם) מהיכן ידע פרעה כי ברח העם, כי שלח עמהם אקטורין, וכיון שהגיעו עד שלשת ימים שקבעו לילך ולשוב וראו שאינם חוזרים למצרים, חזרו והגידו לפרעה.

נמצא לפי רש"י עצם הליכה של שלשה ימים זה היה הסימן שיוצאים לחירות, ולא אופן ההליכה שהלכו בשמחה וכדומה. וא"כ בשלמא בשלשה ימים שהלכו, שפיר יש רמז לחירות, אבל בזמן שנאמר להם 'ישבו ויחזרו על פי החירות', לא היה שום פעולה של חירות. נמצא לפירוש רש"י זה שאוכלים מצות בחלק השני של היו"ט אינו משום חירות אלא משום זכר לעבדות.

ולפי האמור נמצא שרש"י לשיטתו ורבינו לשיטתו. רש"י לשיטתו דחלק שני של הפסח אכילת מצה הוא זכר לעבדות, לכן לא הוצרך הכתוב לומר שגם שביעי של פסח צריך לאכול מצות, לכן מפרש 'עצרת לה' אלקיך, שהיינו עצירת מלאכה. אמנם רבינו לשיטתו שכל יו"ט פסח טעם אכילת מצה הוא משום זכר לחירות, ובשביעי של פסח שלא שייך טעם זה היה סברא לומר שליכא חיוב אכילת מצה, לכן הוצרך הכתוב לומר עצרת לה' אלקיך, שיהיה נעצרים לפניו באכילת המצה.